

Analys av dagens musikchecksystem i Lund och dess konsekvenser

1. INLEDNING OCH UPPDRAGET I KORTHET

1a Inledning och uppdrag

Denna utredning tittar på olika frågor gällande undervisning i kulturskoleämnena i Lunds kommun. Utredningen ska analysera dagens musikchecksystem i Lund, den ska göra en omvärldsbevakning med exempel på andra kommuners lösningar, analysera möjliga konsekvenser av olika sätt att organisera musikcheck samt sammanställa några förslag på möjliga förändringar.

Utredningen ska också ge underlag till förvaltningen att besvara skrivelsen KU 2021/0159 enligt beslut i kultur- och fritidsnämnden 2021-06-17, ”Ersätt suzukilinjen på Kulturskolan och inkludera suzukiundervisning i musikchecken”.

Musikcheckssystemet i Lunds kommun infördes 2019. Det betyder att det fortfarande är relativt nytt, till viss del utvärderat efter hand men inte helt färdigutbyggt ännu. Dessutom har den världsomspännande Covid-19-pandemin satt vissa käppar i hjulet för att till fullo kunna se alla möjliga effekter av införandet av systemet med musikcheck. Eventuella förändringar bör därför ske med försiktighet och god framförhållning för att ge både kommunala och externa aktörer tid att anpassa sig efter förutsättningarna.

Denna utredning syftar till att ge en djupare förståelse gällande för- och nackdelar med olika modeller samt att ta fram några förslag för en långsiktigt hållbar modell för musikchecksystemet. Målet är att Lunds kommun ska kunna erbjuda många barn och ungdomar en högkvalitativ musikundervisning på sin fritid.

1b Metod

För att få underlag till denna utredning har jag intervjuat ett antal personer inom den kommunala förvaltningen på Lunds kommun - såväl tjänstemän utanför kulturskolan som chefer, facklig företrädare och pedagoger i den kommunala kulturskolan. Jag har också intervjuat företrädare för två av de enskilda utförarna i Lund samt Kulturskolerådets generalsekreterare och företrädare för Regional kulturskola i Skåne. Jag har dryftat frågor med tidigare och nuvarande kulturskolechefer från andra delar av landet - bland annat Upplands Bro, Sigtuna och Uppsala samt experter på SKR.

Utredare är Christer Falk, fristående konsult med lång erfarenhet från kulturskoleverksamhet, kommunala utredningar och olika chefsuppdrag inom kulturskola samt med erfarenhet som bland annat kulturchef och förvaltningschef. Utredaren har fått tillgång till tidigare utredningar om kulturcheck och ett stort antal skrivelser både gällande musikcheckens införande, utvärderingar med mera och tagit del av inlagor från enskilda lärargrupper och enskilda utförare.

1c Rapportens upplägg

Rapporten har fem delar:

1. Inledning
2. Omvärldsbevakning
3. Analys av dagens system
4. Förslag till möjliga förändringar av systemet
5. Sammanfattande slutsatser och rekommendationer i punktform

2. OMVÄRLDSBEVAKNING

2a Kulturskolan som frivillig verksamhet

Att bedriva kulturskola är en frivillig verksamhet för Sveriges kommuner. I landet idag finns ingen kulturskolelag att luta sig mot. Kanske kommer en sådan att komma framgent men det är oklart även om frågan varit uppe till diskussion de senaste åren. Nationellt finns just nu en diskussion ifall frivillig instrumentalundervisning ska få ske på skoltid och då på bekostnad av att eleven därmed ej deltar i något av de obligatoriska ämnena under musiklektionen. Skolverket företräder åsikten, att detta inte är i enlighet med skollagen.

Ibland hör kulturskolan i en kommun organisatoriskt till kulturförvaltningen och ibland till utbildningsförvaltningen. Ibland definieras det som skola och ibland som fritidsverksamhet. Ansvarsfördelningen mellan skola och kulturskola är i grunden densamma överallt. Kulturskolan ansvarar för frivillig undervisning enligt kommunala beslut medan skolan har det yttersta ansvaret för undervisningen enligt nationella styrdokument. Men ska kulturskolan

följa skolterminerna eller främst vara en aktivitet på lov och helger, då eleverna är lediga från skolan? Ska den vara en garant för det professionella kulturlivets återväxt? Eller ska den fokusera på att skapa kreativa individer som kan ägna sig åt eget skapande? Allt detta behöver dock inte på något sätt vara motsatsförhållanden. Men detta är vanliga frågor som dyker upp när kulturskolan diskuteras.

Kulturskoleverksamhet finns i nästan alla av landets 290 kommuner. I de flesta kommuner bedriver kommunen verksamhet i egen regi. Verksamheten är med några få undantag frivillig för elever att delta i och när den inte är frivillig kan det till exempel gälla gemensam kör eller orkester under skoldagen. Det kan noteras att elever ibland i utvärderingar anger att deras primära anledning att delta är föräldrarnas vilja snarare än ett eget val.

Kulturskoleutredningen presenterades 2016. Den har bland annat utmynnat i att Kulturrådet fått öronmärkta pengar för att instifta ett nationellt Kulturskolecentrum för att samordna och stödja den kommunala kulturskolan samt att fördela bidrag, ansvara för statistik, följa och sprida forskning samt identifiera kompetens- och utvecklingsbehov.

Det är fortfarande så att en majoritet av landets musik- och kulturskolor har en övervägande del musik i sin verksamhet. Att göra som i Lund, nämligen att ge flera utförare än den kommunala möjlighet att få ersättning för att bedriva undervisning inom kulturskoleområdet, är fortfarande ovanligt. I dagsläget är det ett mindre antal kommuner i Sverige som genomfört en sådan förändring och den sker på lite olika sätt i olika kommuner. Men diskussionen förekommer på fler ställen och vi kan nog förvänta oss en ökning framgent.

Det finns som sagt ingen lag som reglerar att kommunen måste ha en kulturskola, musikskola eller annat. Det finns heller ingen lag som bestämmer vilket utbud en kommun ska erbjuda inom området. Detta gör att en huvudman aktivt behöver ta ställning till vad man vill ha och varför. Vad är de övergripande målen för kommunen med att ha en pedagogisk kulturverksamhet för barn och unga på deras fritid? När man har verksamhet som blandar egen regi och externa utförare har kommunen också att förhålla sig till kommunallagen och konkurrenslagstiftning. Kulturskolan skiljer sig på det här sättet mot två andra stora aktörer som verkar inom den offentliga kultursfären och ofta har kommunal huvudman -nämligen museum och bibliotek. Dessa verksamheter regleras via den relativt nya (2017) museilagen och den något äldre (1996) bibliotekslagen.

Varför har egentligen Lund en kulturskoleverksamhet? I enlighet med principen för armlängds avstånd bör politiker i kommunen besluta om vad man önskar nå för mål. Tjänstemannaorganisationen kan - med de mål politiken beslutar som riktlinje - utforma förslag om hur dessa mål ska uppnås, antingen genom att ha verksamhet i egen regi eller via ett system för medel till externa utförare eller - som i Lund - genom en kombination av dessa två. Det finns ett verksamhetsuppdrag för kulturskolan i Lund men eftersom det är antaget 2014, innan införandet av musikcheck måste det anses som obsolet. En ny och uppdaterad version bör inrymma hela kulturskoleverksamheten i kommunen inklusive det som utförs av externa utförare och en aktualiserad inriktning som ger en tydlig riktning för kulturskolans framtid och som kan tjäna som underlag för framtida vägval.

Ur barnkonventionsperspektiv är det förvisso viktigt att kunna välja själv, men också viktigt att ha förutsättningar att överhuvudtaget kunna välja. Vi måste hjälpa barn och unga att göra medvetna val. I Lund finns en stor bredd vad gäller kulturskoleverksamhet inom musikområdet eftersom det finns många utförare parallellt med den kommunala utföraren. Detta gynnar troligtvis en mångfald av uttryck och ger den enskilda eleven möjlighet att välja bland olika pedagogiska eller stilmässiga inriktningar.

2b Organisation i andra kommuner

Kulturskolan är organiserad på olika sätt i olika kommuner. En faktor som skiljer sig åt relativt mycket är terminskostnaden för eleven. Terminsavgiftens storlek kan variera allt från 0 kronor i de kommuner, där verksamheten är avgiftsfri som exempelvis Sundsvall och Trollhättan - till 1 700 kronor per termin i Täby, eller 250 kronor i Norrköping, 300 kronor i Malmö och 950 kronor i Växjö. Det kan också i olika kommuner finnas andra prislappar för utökad verksamhet, orkester eller annat. I Lund är avgiften just nu från 890 kronor till 1 530 kronor per termin.

Gällande olika priser för olika gruppstorlekar så gör man även här olika i olika kommuner och man skiljer ibland också mellan såväl ämnen som gruppstorlekar när det kommer till avgifter. Vid en jämförelse med Stockholms kulturskola, så förekommer där följande olika lektionsformat och priser i musik:

750 kr Antal deltagare: 9 eller fler (storgrupp) Antal minuter: 45–60
950 kr Antal deltagare: 2–8 (mindre grupp) Antal minuter: 30–45
Kör/orkester/ensemble
500 kr Antal deltagare: 25 eller fler, Antal minuter: 45–120
500 kr Antal deltagare: 4–24. Antal minuter: 30–90

Värt att notera är att enskild undervisning inte anges. Gruppundervisning är formellt norm. I realiteten förekommer enskild undervisning ibland men då som beviljat undantag eller som en del av det som i Stockholm kallas KAP, kulturskolans avancerade program. Detta program har en högre prislapp, längre och fler lektionstider och söks via audition. Deltagande i kulturskolans avancerade program kostar 2 800 kronor, Antal deltagare: 1–3 Antal minuter: 180. Då inkluderas också orkester och ibland musikteori och bi-instrument.

Inom musikcheckssystemet i Lund kostar det för vårdnadshavaren 1 120 kronor per elev för 20 minuters lektion.

Här följer övriga priser för musikkurser hos den kommunala utföraren:

Rytmik 890 kr/termin
Instrument- och musikchecksundervisning 1 120 kr/termin
Instrumentundervisning med Suzukimetoden 1 530 kr/termin
Gruppundervisning i piano, gitarr, slagverk eller fiol 915 kr/termin
Kör 560 kr/termin
Sånggrupp 560 kr/termin
Musikskapande/komposition 890 kr/termin
Påbyggnadsår i musik 1 530 kr/termin

Läs mer

I utredningen som gjordes inför beslutet om att införa musikcheck i Lund finns en mycket noggrann och bra genomgång av hur systemet då fungerade i några kommuner. För en fördjupad kunskap hänvisar jag till den utredning som då gjordes av Blira Konsult AB.

Sammanfattningsvis kan man notera, att till exempel Nacka, Österåker och Staffanstorp använder liknande typ av modell som i Lund, dvs med auktorisation av utförare som får rätt att bedriva kulturskoleverksamhet med kommunal ersättning. I Täby används ett förfarande där kommunen upphandlar tjänsten från ett antal utförare.

Sedan den utredningen gjordes har minst en ny kommun tillkommit som använder auktorisationsmodellen, nämligen Upplands-Bro, som införde detta under HT 2021. Där finns i dagsläget fyra aktörer inklusive den kommunala som är auktoriserade att bedriva kulturskoleverksamhet. Här är både gruppundervisning och enskild undervisning aktuell inom checksystemet.

I Sigtuna är en modell med flera utförare sjösatt. Den testas just nu, men kommunen har ännu inte tagit ställning till om det är auktorisation, upphandling eller annan modell som långsiktigt ska gälla.

Flera andra kommuner, till exempel Uppsala och Haninge, använder sig av olika ersättningsmodeller, som gör att flera än den kommunala aktören kan bedriva verksamhet med stöd från kommunen via olika system, såsom föreningsbidrag, verksamhetsstöd, tillfälliga upphandlingar eller samarbetsavtal.

2c Pedagogiska metoder

Musikundervisning kan göras både individuellt och i grupp med olika storlek. De flesta utbildade musiklejare har studerat metodik och didaktik för både gruppundervisning och enskild undervisning.

Individuell undervisning har till exempel följande fördelar:

- Man minimerar den distraktion som interaktion med många personer samtidigt kan innebära.
- Eleven får egen tid med pedagogen som kan koncentrera sig helt bara på just det barnets behov och anpassa undervisningen efter den individen.
- Eleven kan känna en trygghet i att de inte behöver prestera i samma takt som andra elever.
- Stor grad av individanpassad progression.

Gruppundervisning har också fördelar, till exempel:

- Musikaliskt lär sig elever mycket av att lyssna på varandra och även att ta in lärarens feedback till andra elever.
- Samspelet mellan elever är en viktig del av musicerande, att lyssna och spela tillsammans.

- Det är lättare att inte köra fast i detaljer i gruppundervisning, hinder blir mindre viktiga med draghjälp av gruppen eftersom inte alla har problem med samma sak.
- För vissa barn och unga kan det vara avdramatiserande rent socialt att inte sitta ensam med en lärare.
- Eleverna får vänner, det är en social fördel där elever i olika åldrar och olika områden möts.
- En viktig drivkraft för både nybörjare och mer avancerade musiker är att det låter bra när man spelar med andra. Även att spela enkla stämmor som klingar tillsammans blir musik och inte bara övning.

I den statliga kulturskoleutredningen ”En inkluderande kulturskola på egen grund, SOU 2016:69” anges att gruppundervisning bör vara norm inom kulturskolan:

”Ge barn och unga möjlighet att lära, utöva och uppleva konstuttryck i första hand i grupp. De barn och unga som väljer att delta i den kommunala kulturskolan bör ges möjliga att lära, utöva och uppleva konstnärliga och kulturella uttryckssätt. Barn och unga bör kunna uttrycka sig konstnärligt, enskilt eller i gemenskap med andra. Kulturskolan bör låta barn och unga uppleva konst och kultur som andra elever eller professionella utövare har gestaltat. Barn och unga bör få delta i ett lärande som tar vara på de sociala behov barn och unga har. Att erbjuda verksamhet i grupp är viktigt för att både yngre och äldre barn ska trivas.”

Suzuki

Suzukimetoden och dess form inom det kommunala utbudet är en av de frågor som varit aktuella vid intervjuer med olika aktörer i Lund samt också utgjort en av grunderna för utredningen i och med skrivelsen KU 2021/0159 ”Ersätt suzukilinen på Kulturskolan och inkludera suzukiundervisning i musikchecken”.

Kort bakgrund: Suzukimetoden kan beskrivas som en metod för instrumentalundervisning för barn från tidig ålder. Metoden utvecklades i Japan under 1900-talet och inriktade sig initialt på fiol, men metoden har senare kommit att användas även beträffande andra instrument. Metoden bygger på lyssnande och gehörspel, tidig start (mellan 3 – 7 år rekommenderas) och ett stort engagemang från föräldern. I den kommunala verksamheten får deltagarna undervisning både individuellt och i grupp.

I Lund är det minst tre av de offentligt finansierade utförarna av musikundervisning som anger att de anordnar kurser som använder sig av Suzukimetoden eller är inspirerade av Suzuki. I föreliggande utredning görs ingen granskning av kvalitet eller någon jämförelse mellan de olika utförarna, utan kartläggningen syftar till att förstå verksamheten i relation till musikchecken. Det framkommer i mina samtal att det finns divergerande åsikter om vad som kan eller får kategoriseras som Suzukiundervisning. Det går dock att fastställa, att traditionen med undervisning enligt Suzukimetoden har en lång historia i Lund och att den är mycket uppskattad och populär.

Det råder som sagt delade meningar om, ifall Suzukimetoden lämpar sig för undervisning inom ramen för musikcheck och jag föreslår kommunen att heller inte ta en aktiv ställning just i metodfrågan. När det kommer till val av pedagogisk och metodisk modell bör respektive utförare ha en frihet att själv bestämma sig för och utveckla de metoder som passar dem och deras deltagare bäst. Jag vill påminna om att det inte finns några lagkrav på kommunen gällande formerna för undervisning i de olika kurser som finansieras med offentliga medel inom kulturskoleverksamheten. Kommunen har heller inget ansvar att ta ställning i en fråga som kan handla om upphovsrätt gällande vad som får och inte får kallas för Suzuki. Den frågan är inte prövad i domstol i Sverige.

Det borde inte vara något hinder för vare sig den kommunala utföraren eller de fristående aktörerna om varje aktör får möjlighet att benämna och utforma de ämnen de vill i musikchecksystemet, så länge de lever upp till grundvillkoren. Detta skulle möjliggöra för de aktörer som vill erbjuda Suzukiundervisning inom ramen för musikchecken att göra det. Jag tycker att det borde vara ett möjligt val för alla utförare. Suzuki är i dagsläget inte ett möjligt uttalat direktval som kan göras inom musikcheckssystemet. Däremot förekommer det som val utanför systemet.

Det skulle gynna mångfalden i kommunens kulturskoleutbud om systemet för musikcheck kompletterades med ekonomiska resurser för regelbunden gruppundervisning. Därmed kan alla utförare själva avgöra om en särskild metod, som till exempel Suzuki, är lämplig - utan att begränsas av vilken undervisningsform som är tillåten inom checksystemet.

Den kommunala utföraren kan också välja att besluta om att fortsätta med Suzukiundervisning inom den ram de har i sitt anslag utöver musikchecken. Frågan kommer då att avgöras av vilket budgetutrymme kulturskolan har och vilket uppdrag som skall utföras inom den ramen samt vidare om det är rimligt ur konkurrensperspektiv.

Något som den kommunala utföraren bör ta ställning till om man håller fast vid att ha en Suzukilinje är att den bara kan påbörjas vid tidig ålder. Är det rimligt att en kommunal verksamhet utestänger barn/vårdnadshavare som inte "varit med från början" och gjort valet redan vid fem till sju års ålder? Är det då en metod som riskerar att förstärka de socioekonomiska skillnaderna i vilka som tar del av den kommunalt finansierade verksamheten? Om det är så bör den kommunala Kulturskolan ta fram en plan för hur detta i så fall kan överbryggas. Kanske finns det möjlighet att ge andra kompletterande erbjudanden som gör att utbudet blir likvärdigt för medborgarna.

Det blir samtidigt nödvändigt för kommunen att bestämma sig för om det finns anledning att utvidga musikcheckssystemet även till yngre åldrar. Att göra så skulle också ge möjlighet att finansiera inte bara Suzukiverksamhet utan också annan verksamhet för yngre barn inom ramen för musikcheck.

Det är viktigt att man samtidigt ser att all verksamhet inte lämpar sig att riktas mot yngre barn. Mycket av instrumentalundervisningen är lämplig att börja med senare men tex rytmik, barndans och musikleik som både är bra verksamhet i sig och är en bra grund för att gå vidare, kan passa bra att börja med i lägre åldrar. Den typen av verksamhet kan också öka bildningen

och kunskapen om instrument som barnen annars inte kommer i kontakt med och det kan vara ett led i att rekrytera till ämnen och kurser där man annars ser vikande siffror gällande ansökningar.

2d Fördelar med att blanda undervisning individuellt och i grupp

Dagens checksystem gör att varje elev har rätt till 20 minuters individuell undervisning. Gruppundervisning är tillåten men varje elev skall få sina egna 20 minuter. I en grupp med fyra elever innebär detta, att lektionen då måste vara 80 minuter lång för att inte bryta musikcheckens regler.

Det är mer tidseffektivt att ha lektion i grupp. Som exempel skulle tre vårdnadshavare kunna välja på att deras barn får individuella lektioner à 20 minuter jämfört med en lektion med tre elever i 30–40 minuter. När de har den typen av lektioner kan eleven höra och lära även av de instruktioner deras kompisar får. Precis som vi finner det rimligt att undervisa i språk, bild, matte eller idrott i grupp kan eleven då få sina riktade individuella instruktioner samtidigt som eleven också lär sig av vad läraren säger till gruppen. Jag tror helt enkelt att vissa, men inte alla, elever vinner på att få delta i en något längre lektion tillsammans med andra.

2e Pedagogers professionella frihet

Flexibiliteten är viktig – en professionell pedagog behöver ha en varierad undervisning som utgår ifrån elevernas behov och ibland behöver de dessutom kunna göra vissa anpassningar för elever med särskilda behov. Det är exempelvis svårt att exakt reglera hur man på ett jämlikt sätt möter två olika elever som har olika lärstilar eller som behöver olika lång tid på sig för att packa upp sitt instrument, eller först kanske har ett behov att få berätta om sin väg till lektionen innan hen är redo att starta lektionen. Då kan pedagogen behöva ett flexiblare schema där det finns utrymme för vissa individuella skillnader.

En annan viktig fråga är hur man kan fördela tiden om man möter flera elever i grupp. I dagens checksystem är reglerna sådana att den individuella tiden om 20 minuter per elev och lektionstillfälle övertrumfar vinsten med samspel. Om pedagogen som metod tror på att möta flera elever samtidigt i grupp för att de ska lära sig av varandra och kunna spela tillsammans som en del av den musikaliska utvecklingen, är systemet tvingande på så sätt att man då alltid måste multiplicera lektionstiden med 20 minuter x antalet elever.

I stället för ha tre individuella enskilda lektioner med elever $4 \times 20 = 80$ minuter, kan pedagogen undervisa 4 elever tillsammans i 30 eller 40 minuter. Detta gör, förutom de pedagogiska vinsterna, att fler elever får musikundervisning till samma kostnad. För vissa instrument och vissa barn är det också pedagogiskt att föredra med den typen av lösningar. Om vi som exempel tar en trumpet elev som är 8 år gammal så är det inte optimalt att spela i 80 minuter i sträck. Man orkar helt enkelt inte rent fysiskt och en så lång lektion kan också vara utmanande rent koncentrationsmässigt i den åldern.

Inom pop- och rocktraditionen kan lektioner där elever på flera olika instrument undervisas som ”band” också vara fördelaktigt. Men även då kan lektionslängden 20 minuter x 4–8 elever bli ohanterlig.

Enskilda lektioner á 20 minuter kan vara utmärkta men det vore lämpligt att ha ett flexibelt system där både enskilda lektioner och grupplektioner med mer anpassade lektionslängder vore möjliga inom checksystemet. Professionella pedagoger - i samspel med ledning för respektive verksamhet - bör ha mer inflytande över såväl val av metod som gruppstorlekar. Ett målstyrt upplägg bör se mer till resultatet än till att fokusera på att reglera de exakta formerna för verksamheten.

En förändring av möjligheterna till olika längd och form på lektioner ökar också möjligheten för de olika utförarna att utveckla sin särart. Därmed ökar också mångfalden och valmöjligheten för det enskilda barnet och dess vårdnadshavare. Detta borde vara ett av syftena med att öppna upp marknaden för fler än en utförare.

3. ANALYS AV DAGENS MUSIKCHECKSYSTEM I LUND

3a Musikchecksysteemets upplägg i korthet

År 2019 infördes systemet med en check för musikundervisning i Lunds kommun. Vårdnadshavare för barn och ungdomar skulle erbjudas att välja mellan flera olika utförare och därmed olika inriktningar för musikundervisning på fritiden. Den kommunala kulturskolan har sedan dess kompletterats med en rad olika privata utförare.

Lunds kommun ter sig mycket ambitiösa gällande hur mycket man vill satsa på kulturskoleverksamhet i både egen regi och via externa utförare. Satsningen på checksystemet har medfört att fler medborgare fått chans att delta i verksamhet och det har också gett externa utförare en chans att erbjuda delar av sitt utbud till ett lägre pris än tidigare. Detta är naturligtvis positivt för deras ekonomiska förutsättningar och möjligheter att verka i Lund.

Dagens checksystem innebär att elever i Lunds kommun som är födda 2010–2014 (från och med HT 2022 även barn födda 2015) kan anmälas till valfri auktoriserad utförare för att få kommunalt subventionerad musikundervisning på ett visst antal instrument.

Några av de kriterier som idag ställs på utförarna för att kunna uppbära musikcheck är:

- Undervisningen skall huvudsakligen vara individuell.
- Undervisningen kan ske enligt olika beprövade metoder.
- Utbildningen skall ske av dokumenterat behöriga lärare.
- Anordnaren ska erbjuda undervisning i minst tre ämnen.
- Verksamheten skall vara tillgänglig grundskolans hela läsår.
- Eleven ska garanteras minst 600 minuter lärarledd undervisning per läsår.
- Anordnaren ska erbjuda minst 30 undervisningstillfällen (ej digitala) varav minst 24 individuella lektioner på minst 20 minuter.

120 minuter lärarledd tid per elev och år kan, om den inte används individuellt, summeras med andra elevers tid och disponeras för gemensamma lektioner, avslutningskonserter etc.

(...)

- Anordnaren ska erbjuda musikundervisning som är anpassad för att möta elevens behov och önskemål samt vara öppen för alla utan inträdesprov.
- Anordnaren ska erbjuda lektioner som, utöver musikundervisning, präglas av ett gott bemötande, glädje och kreativitet samt en ömsesidig respekt mellan lärare och elev.

3b Eventuell problematik med nuvarande system

Det finns framför allt tre avgörande svagheter med dagens system. Den första svagheten rör långsiktigheten när fler och fler årskullar byggs på – kan detta bli för dyrt för kommunen på sikt? Det andra handlar om undervisning individuellt eller i grupp och frågan huruvida kommunen verkligen bör styra det pedagogiska upplägget så hårt. Den tredje fokuserar på användarvänligheten för medborgarna vad gäller att kunna ha överblick över de utförare man har att välja mellan.

Den kommunala kulturskolan och andra utförare kan fritt välja att erbjuda en rik variation av olika utbud, till exempel rock, kammarmusik, blåsorkester eller Suzuki. Kommunen måste bestämma sig för om den vill fortsätta finansiera detta system eller ej. Förslagsvis bör inte någon särskild metodik pekas ut, utan man bör ha ett system som är flexibelt gällande gruppstorlek, metod och tid.

Ur juridiskt perspektiv bör kommunen tydligt formulera vilka delar av en verksamhet som är snarlik den verksamhet som konkurrensutsätts som skall undantas från konkurrensutsättningen och också ange varför. Det vill säga att om kommunen väljer att exempelvis erbjuda undervisning enligt Suzukimetoden inom den anslagsfinansierade verksamheten men däremot inte önskar att den skall erbjudas inom den verksamhet som erbjuds via auktorisationsmodellen, så kan det vara lämpligt att tydligt motivera detta ställningstagande.

Lagstiftningen gällande en kommuns befogenhet att erbjuda verksamhet i konkurrens med en privat aktör inom samma område är komplicerad. I synnerhet när kommunen redan öppnat dörren till att betrakta delar av aktuell verksamhet som något man bedömer en extern aktör kompetent att utföra. Både konkurrenslagen och kommunallagen berörs och jag besitter inte tillräcklig kompetens för att bedöma vilket utfall detta skulle få om frågan prövades. Det förefaller dock tveksamt om ett sådant behov föreligger. En enklare metod vore att luckra upp systemet på så sätt, att det kan finnas en flexibilitet i vilka verksamheter som erbjuds inom checksystemet.

Checksystemet som det är utformat idag, främjar individuell undervisning. Det finns i viss mån, utrymme för gruppundervisning och samspel, men det är begränsat. Det vore sannolikt fördelaktigt att göra ett upplägg så att rimliga pedagogiska modeller för gruppundervisning inkluderas.

Informationen om de olika utförarna och hur musikchecken fungerar ur brukarperspektivet måste förtydligas. Se till exempel Täby:

<https://www.taby.se/fritid-och-kultur/Taby-kulturskola/utbud/>

Där framgår det tydligt att begreppet ”Kulturskola” avser helheten. Sedan finns det ett antal olika utförare av kulturskoleverksamhet - bland annat den kommunala aktören.

Eller Upplands Bro:

<https://www.upplands-bro.se/kultur--fritid/kulturskoleverksamhet.html>

Även här är det tydligt att begreppet "Kulturskola" både betyder företeelsen och är benämningen på en av utförarna (den kommunala).

Upplands Bro har en samlad information och liksom Lund har man en gemensam kurskatalog där vårdnadshavaren kan anmäla sitt barn, men respektive utförare äger sin egen sida för fördjupad information angående erbjudandet.

Kommunikationen blir enklare om den kommunala aktören har ansvar för att informera om sin egen verksamhet, förvaltningen har ett ansvar för att informera om helheten och systemet och den fristående utföraren har ansvar för att kommunicera sitt specifika utbud.

3c Konsekvensanalys på längre sikt om inte förändring görs

Vilka åldrar är slutmålet att musikchecken ska innefatta? Kommer finansieringen att hålla med växande antal årskurser? Kommer medel skjutas till för varje år tills det är utbyggt hela vägen? Och kommer detta att innebära, att annan verksamhet inte kan få kommunal ersättning, t ex det som går "utanför checken", såsom veckovis återkommande orkesterverksamhet, Suzuki, dans, teater, bild och annat.

Det kan komma att bli så, att musikundervisningen i Lund framgent enbart inriktar sig på vissa instrument. Riskerna finns att vissa delar som traditionellt varit en stor del av verksamheten som orkester och en del utåtriktad verksamhet faller bort om det på sikt enbart är det som redan är känt för den sökande som väljs. Detta är något som man antingen accepterar eller ger uppdrag till en eller flera av utförarna att ta ansvar för att motverka.

När man som användare tittar på systemet, så förefaller det lite krångligt. Vårdnadshavaren måste hålla ordning på om deras barn är check-elev eller annan elev och hur man i så fall ska ansöka och till vem. Det är också så att samma elev kan vara en del av flera system, dvs det är möjligt att vara både "check-elev" och sen utöka sin tid genom att betala för den extratid man har utöver det som ryms inom checksystemet. Detta gäller dock enbart de externa utförarna då den kommunala utföraren inte får erbjuda fler subventionerade verksamheter till en elev inom samma konstområde. Externa utförare får heller inte göra det via musikchecken, men kan ju till den vårdnadshavare som så önskar erbjuda en icke subventionerad kurs som komplement.

Riskerna med ett svåröverblickbart system är främst att det kan utesluta vissa vårdnadshavares möjlighet att navigera rätt och därmed är det inte likvärdigt vilka barn som kan ta del av den skattesubventionerade verksamheten. Det är också administrativt krångligt för utförarna - oavsett om de är kommunala eller fristående. I analys av socioekonomisk och geografisk påverkan på deltagandet i musikcheck inom Lunds kommun (KU 2016/0724) konstateras att det finns många indikationer på att andelen barn i musikcheck är högst i socioekonomiskt starka grupper.

Idag äger och driver kommunen den sida, där grundinformationen gällande musikchecken finns. Det är för medborgaren svårt att se skillnad på vad som är kommunens information gällande musikcheck i bred bemärkelse och vad som är den kommunala kulturskolans information om sin egen verksamhet. Hänvisningen till de andra aktörernas sidor är bra och

att välja kurs via Speedadmin (externt administrativt system) är också lättbegripligt. Däremot förefaller det komplext att hålla ordning på alla de olika valmöjligheterna. Om möjligt borde kommunen se över möjligheten att flytta informationen om den kommunala kulturskoleaktören till en egen plats med ett annat maner. En konkurrensutsatt kommunal verksamhet bör ha möjlighet att ha en egen grafisk profil.

I ett checksystem är det elevens/vårdnadshavarens val som styr. Detta står i kontrast mot ett tidigare system där man hade en kö av elever varifrån man kunde plocka in elever som behövdes för att få en bra struktur i befintliga ensembler. Checksystemet är ett paradigmskifte som primärt den kommunala aktören måste förhålla sig till.

Emellertid råder det eventuellt en onödigt stark bild inom den kommunala kulturskolan om att alla elever måste få det instrument de väljer oavsett hur många platser/tjänster skolan har i just detta ämne. Den kommunala kulturskolan behöver tydliggöra gentemot beställande nämnd att antalet elever som kan tas emot i respektive ämne/instrument kan begränsas av möjligheten att rekrytera lämpliga pedagoger och hitta adekvata lokaler för undervisning. Det bör i alla lägen vara av högre prioritet att befintliga elever kan erbjudas undervisning av hög kvalitet, än att ta in så många som möjligt om det sker på bekostnad av kvaliteten.

Alla behöver faktiskt inte erbjudas sitt förstahandsval, trots att kommunen valt en lösning med musikcheck. Kulturskolan i Lund måste göra en långsiktig analys och bestämma sig för hur bemanning i förhållande till uppdrag ska se ut. Exempelvis skulle en enkel uppmjukning av systemet kunna vara att i högre grad erbjuda platser i "musiklek", "träblås" eller "stråk" i stället för att specificera om det är fiol, cello eller annat som avses. På så sätt vore det möjligt att ta in ett större antal nybörjare, som får bekanta sig med flera instrument innan de bestämmer sig och kan därmed göra ett mer informerat val. Detta skulle på sikt eventuellt, om man ser det som viktigt, gynna orkesterverksamheten som är beroende av att det går att locka deltagare även till de instrument som inte är lika "kända".

4. FÖRSLAG PÅ MÖJLIG FÖRÄNDRING AV SYSTEMET

4a Ett system som möjliggör flexibilitet i metodik och gruppstorlek

En utveckling av musikchecksystemet borde fokusera på större flexibilitet. Därför bör Lunds kommun frånga systemet som så exakt reglerar tid och stipulerar att undervisningen ska vara exakt antal minuter för varje enskild elev - oavsett ämne, gruppstorlek och metod.

Flexibiliteten kan av praktiska skäl inte vara total, utan där bör finnas en kvalitetsgaranti gällande hur lång en lektion minst ska vara bör finnas. Dagens system bör kompletteras - men inte ersättas - med, en ersättningsmodell för gruppundervisning.

4b En användarvänlig portal för anmälan

Genom att skapa en enklare och mer användarvänlig och utförarneutral portal, jämställs utförarna och det blir mer överblickbart för vårdnadshavarna. Detta kan ske via en central sida, som förklarar musikcheckssystemet och därefter ger tydlig hänvisning till respektive utförare, som själv får ansvara för att informera om sitt utbud – inklusive presentationer av instrument och metodik. Samma bör gälla för den kommunala aktören.

4c Möjlighet till gemensamma orkestrar och ensembler oavsett utförare

Om avsikten med musikchecksystemet ska vara att många barn och unga blir intresserade av musik och får känna glädjen över att spela tillsammans, borde det också vara möjligt att låta dem spela ihop i olika orkestrar och ensembler oavsett vilken utförare de valt för sin instrumentallektion. Detta är nog inget som går att reglera inom musikchecksystemet. Här får förvaltningen undersöka om det kan finnas andra typer av incitament med fria sökbara projektpengar för riktade satsningar.

4d Förslag på frågeställningar till vidare utredning av Lunds kommunala musikskola

Primärt rekommenderas att Lunds kommunala kulturskola och kultur- och fritidsförvaltningen tar fram förslag på långsiktig plan för en såväl pedagogisk som ekonomiskt hållbar framtid. Vissa företeelser bör tydliggöras:

1. Vad är målet med att bedriva undervisning i estetiska ämnen utanför obligatoriet?

Exempel på vad detta skulle kunna vara är:

- a) Se till att det finns välutbildade musiker som kan utgöra underlag för musikhögskolornas utbildningar samt för professionella orkestrar inom både konstmusik, folkmusik, jazz-, rock-, hip-hop och populärmusik i Lund, Sverige och övriga världen.
- b) Ge barn och unga i Lund en bra fritidssysselsättning.
- c) Utjämna faktorer som gör att socioekonomiska skillnader ger ojämlig tillgång till skattefinansierad verksamhet.
- d) Ge barn och unga i Lund en möjlighet att ha inflytande över sin fritid.

2. Hur stora får kostnaderna vara för kulturskoleverksamheten om musikchecken skall täcka in alla åldersgrupper? Behöver då någon annan verksamhet minskas?

3. Hur ska den kommunala kulturskolan vara bemannad om 5 – 10 år?

Det vill säga, hur många tjänster behövs inom respektive ämne för att nå de uppsatta målen?

4. Vilken ensemblestruktur skall finnas framgent?

Inom denna fråga ryms också frågan huruvida elever/deltagare från olika utförare kan delta i gemensamma orkestrar.

5. Ett klagande för att belysa ifall den kommunala aktören kan/får ha en begränsande struktur gällande hur många platser som skall erbjudas på respektive instrument.

Samt fyra frågor som hamnar på övergripande förvaltningsnivå:

6. Utredda möjligheten att utöka checksystemet för att också gälla andra ämnen som till exempel; dans, teater, bild, spelutveckling, cirkus, slöjd.

7. Utredda möjligheten att låta olika utförare ha en likvärdig kostnad för att hyra kommunala lokaler för att bedriva verksamhet som ersätts via musikchecken.

8. Se över lokalbehovet och ta fram förslag på långsiktig lokalstrategi för kulturskolan.
9. Hitta modeller för hur man kan öka bredden i deltagandet i kulturskoleverksamheten via stimulanser för att ha mer aktiviteter på helger och lov.

5. SAMMANFATTNING OCH REKOMMENDATIONER

5a Sammanfattande slutsatser

Lunds kommun har ett ambitiöst upplägg vad gäller erbjudandet om musikundervisning på fritiden för barn och unga. Med några justeringar kan musikchecksystemet utvecklas ytterligare för att långsiktigt kunna bli ännu mer långsiktigt hållbart och med rimliga ekonomiska ramar kunna nå ännu flera barn och unga i en mer flexibel organisation där pedagogernas professionalitet tillvaratas.

5b Rekommendationer i punktform

Utredningen föreslår följande förändringar av musikchecksystemet i Lunds kommun:

1. Ta bort reglering om individuell undervisning

Ge pedagoger och deras chefer en större professionell frihet att organisera undervisningen med sikte på målen i stället för detaljerad styrning av metod, antal minuter och antal elever i rummet.

2. Gör det tydligare i den samlade portalen för val av musikundervisning vem som utför vad

Presentera erbjudandet till medborgarna på enklare sätt. Låt respektive utförare själva ta ansvar för att profilera sitt utbud i sin egen information.

3. Skapa fler möjligheter för orkestrar och ensembler

Ge fler barn och unga i Lund möjlighet att spela tillsammans oavsett hos vilken utförare de får sin undervisning och vilken genre de ägnar sig åt.

4. Utred vidare

Uppdra åt Lunds kulturskola att utreda och ta fram förslag för långsiktig utveckling av den egna kulturskolans arbete inklusive optimalast möjliga lokalanvändning.

Stockholm 2022-01-20

Christer Falk
Utredare